

Τεχνολογία, εχθρός ή σύμμαχος των δικαιωμάτων της γυναίκας;

Χρύσανθος Κωνσταντίνου

ΦΠΨ (ΕΚΠΑ)

chrys_kon97@outlook.com.gr

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται το ρόλο που διαδραματίζει η τεχνολογία στα δικαιώματα της γυναίκας. Στον πρόλογο, παρατίθεται ο βασικός λόγος, κατά την άποψη της Simone de Beauvoir, που η θέση της γυναίκας ήταν από πάντα υποβαθμισμένη και συνεχίζει να είναι και σήμερα. Στο κυρίως θέμα, αναφέρεται το ζήτημα της άμβλωσης, συγκεκριμένα διερευνά αν προάγει τα δικαιώματα της γυναίκας και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί να γίνει αυτό. Επίσης, αναφέρεται ποια δικαιώματα καταπατώνται, σε περίπτωση που δεν γίνεται. Πάνω στο ζήτημα της άμβλωσης, αναφέρεται το θέμα της αντισύλληψης, η οποία είναι ένας πολύ σημαντικός σύμμαχος των δικαιωμάτων της γυναίκας. Σε αυτά τα δύο θέματα αναφέρονται επίσης απόψεις της Simone de Beauvoir. Στη συνέχεια, παρατίθεται η θετική κι η αρνητική συνεισφορά της τηλεόρασης και του διαδικτύου στη θέση της γυναίκας. Συγκεκριμένα με ποιους τρόπους γίνεται αυτό και γιατί λειτουργεί θετικά ή αρνητικά. Η εργασία καταλήγει στο ότι για το στιδήποτε δεν ευθύνεται η ίδια η τεχνολογία, αλλά ο άνθρωπος που τη χρησιμοποιεί αναλόγως και τέλος τονίζεται το γιατί τα δικαιώματα της γυναίκας αφορούν όλους τους ανθρώπους ανεξαιρέτως.

Λέξεις-κλειδιά: τεχνολογία, δικαιώματα της γυναίκας, φεμινισμός, σεξισμός, άμβλωση, αντισύλληψη, τηλεόραση, διαδίκτυο.

Abstract

The present paper discusses the role that technology plays in women's rights. In the preface, it presents the main reason why women's position has always been degraded and continues to be today, based on the views of Simone de Beauvoir. In the main part, the issue of abortion is mentioned, particularly it explores whether it promotes women's rights

and under what conditions this can be done. It also refers to what rights are being violated, in case it is not done. On the issue of abortion, contraception is mentioned, which is a very important ally of women's rights. These two issues also refer to the views of Simone de Beauvoir. Furthermore, it presents the positive and negative contribution of television and the Internet to the position of women, specifically in what ways this is done and why it works positively or negatively. The paper concludes that it is not technology's fault for everything, but the person who uses it accordingly and finally it highlights why the rights of women concern everybody without exception.

Keywords: technology, women's rights, feminism, sexism, abortion, contraception, television, internet

Εισαγωγή

Στο σύγχρονο γίνεσθαι η θέση της γυναίκας συνεχίζει να είναι υποβαθμισμένη. Ταυτόχρονα, η τεχνολογία αναπτύσσεται αδιάκοπα επηρεάζοντάς την, άλλοτε θετικά κι άλλοτε αρνητικά.. Αρχικά, σύμφωνα με την Simone de Beauvoir ο κόσμος ανήκε πάντα στους άντρες ακόμα και κατά την εποχή της μητριαρχίας. Αυτό συμβαίνει διότι οι γυναίκες θεωρούνται «το απόλυτο Άλλο» του άντρα, γεγονός που τις κατατάσσει σε μειονεκτική θέση στην κοινωνία. Συγκριμένα, όταν η De Beauvoir λέει «το απόλυτο Άλλο» του άντρα, εννοεί ότι ποτέ δεν θεωρήθηκε όμοια με τον άντρα ως ανθρώπινο ον και ενεργό μέλος της κοινωνίας (De Beauvoir, 2009, σ. 114). Ακόμα και κατά την περίοδο της μητριαρχίας που η γυναίκα θεωρούταν ιερή, λόγω της κυοφορίας, αυτή η δύναμή της δεν αναγνωριζόταν στα πλαίσια της κοινωνίας, αλλά έξω από αυτήν (De Beauvoir, 2009, σ. 114). Η κοινωνία βρισκόταν πάντα υπό την εξουσία των αντρών, όπου το όμοιο άλλο του ήταν ένας άλλος άντρας, οι γυναίκες ως «το απόλυτο Άλλο» ήταν απλώς ένα αντικείμενο (De Beauvoir, 2009, σ. 114). Τα τελευταία χρόνια αυτό το φαινόμενο έχει ελαττωθεί, αλλά δεν έχει εξαλειφτεί. Από τα παραπάνω συνεπάγεται ότι οι γυναίκες κατά τη διάρκεια της ιστορίας έχουν υποφέρει και συνεχίζουν να υποφέρουν ως θύματα σεξισμού¹ και έρμαια της ανδρικής κυριαρχίας (πατριαρχία). Η αναφορά αποκλειστικά σε

¹ Σεξισμός ορίζεται ως η προκατάληψη και η διάκριση ενάντια σε άτομα βάσει του φύλου τους (βλέπε Hogg & Vaughan, 2010, σ. 446)

«άντρες» και «γυναίκες» δεν συνεπάγεται ότι η παρούσα εργασία δέχεται ότι όντως υφίστανται αυτά τα δύο φύλα όπως και η σεξουαλική προτίμηση σε κάποιο φύλο. Η ύπαρξή τους έχει αμφισβητηθεί από σύγχρονους στοχαστές, όπως η Judith Butler, ως μια κοινωνική κατασκευή κι όχι βιολογική. Συνεπώς, η αναφορά τους, γίνεται για λόγους κατανόησης.

Άμβλωση

Ένα από τα ζητήματα που καταπιάνεται η βιοηθική² είναι η άμβλωση. Ως άμβλωση ορίζεται «ο σκόπιμος τερματισμός μιας εγκυμοσύνης, που εκτελείται συχνότερα κατά τις πρώτες 28 βδομάδες της εγκυμοσύνης» (“abortion”, n.d.). Η πρόοδος των επιστημών της Ιατρικής έχει συμβάλει με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να θεωρείται πλέον, κατά κύριο λόγο, ασφαλής επέμβαση. Η πρόοδος αυτή, σε συνδυασμό με τον αυξημένο αριθμό αμβλώσεων³ και τις διεκδικήσεις του φεμινιστικού κινήματος,⁴ έχουν καταστήσει την άμβλωση ένα από τα πλέον σημαντικά σύγχρονα ζητήματα. Η άμβλωση είναι ένα ζήτημα που συνδέεται άμεσα με τα δικαιώματα της γυναίκας διότι διαδραματίζεται στο σώμα της. Η De Beauvoir, στο βιβλίο «Το δεύτερο φύλο», αναφέρεται στη σημασία της νομιμοποίησης της άμβλωσης, αλλά και στις αρνητικές διαστάσεις που μπορεί να λάβει στη ψυχολογία της γυναίκας, ειδικά αν υποκινείται από εξωτερικό παράγοντα.

Αρχικά, η De Beauvoir αναφέρει εμφατικά ότι ακόμα κι αν απαγορευέ-

² «Θα μπορούσαμε να ορίσουμε την Βιοηθική ως διεπιστημονικό κλάδο της Εφαρμοσμένης Ηθικής, ο οποίος εξετάζει και αποπειράται να διευθετήσει παλαιά αλλά και νέα ηθικά ζητήματα που είτε προκύπτουν, είτε ενισχύονται, ή νοηματοδοτούνται εκ νέου δυνάμει των ραγδαίων εξελίξεων στον χώρο των επιστημών της ζωής (της Βιολογίας, της Γενετικής, της Ιατρικής, της Βιοϊατρικής, της Βιοτεχνολογίας και άλλων), επιτυγχάνοντας την καλύτερη δυνατή ισορροπία μεταξύ της επιστημονικής προόδου και της διασφάλισης της ανθρώπινης αξίας και ευημερίας προς το συμφέρον της ανθρωπότητας» (βλέπε Πρωτοπαπαδάκης, 2013, σ. 25)

³ Άμβλωση κάνουν περίπου 46 εκατομμύρια γυναίκες το χρόνο (βλέπε Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 1)

⁴ «Η πεποίθηση ότι οι γυναίκες πρέπει να έχουν τα ίδια δικαιώματα, την ίδια εξουσία και τις ίδιες ευκαιρίες όπως οι άνδρες και να αντιμετωπίζονται με τον ίδιο τρόπο, ή το σύνολο των δραστηριοτήτων που προορίζονται για να επιτύχουν αυτή την κατάσταση» (βλέπε “feminism”, n.d.).

ται νομικά η άμβλωση, πολλές γυναίκες δεν θα επιλέξουν να μην προβούν σε αυτή, αλλά θα επιλέξουν να την κάνουν με ανορθόδοξους τρόπους, όπως το να απευθυνθούν σε μη ειδικούς.⁵ Αυτοί οι τρόποι όμως είναι επικίνδυνοι και μπορεί να οδηγήσουν τη γυναίκα ακόμα και στο θάνατο (De Beauvoir, 2009, σ. 687). Σε αυτό το φαινόμενο η κοινωνία δεν θα πρέπει να αδιαφορεί, ακόμα κι αν είναι αντίθετη ηθικά με την άμβλωση, θα πρέπει να την νομιμοποιήσει ή να τη διατηρήσει νομιμοποιημένη και να απαιτεί να γίνεται κάθε άμβλωση υπό ασφαλείς συνθήκες, διότι αλλιώς παραβιάζονται βασικά δικαιώματα της γυναίκας. Το πρώτο δικαίωμα είναι αυτό της επιλογής, το οποίο αφορά και τον τομέα της αναπαραγωγής, στον οποίο δεν θα πρέπει να υφίσταται κάποιος εξαναγκασμός (O' Neill, 2011, σ. 76). Η αναπαραγωγική επιλογή έχει γίνει πλέον ένα βασικό στοιχείο της αυτονομίας του ατόμου, οπότε σε αντίθετη περίπτωση, όπως η μη νομιμοποίηση της άμβλωσης, θίγει την αυτονομία της γυναίκας (O' Neill, 2011, σσ. 76-77). Επιπλέον, θίγεται το δικαίωμά της στην ισότητα και τη μη διάκριση, διότι έτσι υπονομεύεται η ικανότητά της να αποφασίζει ελεύθερα και υπεύθυνα για το σώμα και τη ζωή της (Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 3). Το άλλο δικαίωμα που θίγεται είναι το δικαίωμα στην υγεία (Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 2). Το διεθνές δίκαιο απαιτεί από τις κυβερνήσεις να παρέχουν τα κατάλληλα μέσα ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η υγεία των πολιτών τους (Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 2). Οι ασφαλείς υπηρεσίες άμβλωσης διασφαλίζουν το δικαίωμα της γυναίκας στην υγεία, οπότε οι κυβερνήσεις οφείλουν να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να υπάρχει σωστή ενημέρωση, σε κάθε γυναίκα, για την σημασία της ασφαλούς άμβλωσης, καθώς και παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας ούτως ώστε να μην αποκτά σοβαρά προβλήματα υγείας από μια αποτυχημένη άμβλωση (Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 2).

Επιπρόσθετα, οι μη ασφαλείς αμβλώσεις παραβιάζουν και το, ίσως πιο σημαντικό από όλα, δικαίωμα στη ζωή, καθώς είναι πολλές οι φορές που γυναίκες έχουν οδηγηθεί στο θάνατο από μη ειδικούς (Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 1). Όμως, η καταφυγή σε μη ιατρικά ασφαλή άμβλωση δεν συμβαίνει μόνο στη περίπτωση που η άμβλωση είναι παρά-

⁵ Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας το, περίπου 21,6 εκατομμύρια γυναίκες είχαν μη ασφαλείς αμβλώσεις (βλέπε Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 1).

νομη από το κράτος, αλλά μπορεί να καταφύγουν τόσο νεαρές όσο και οικονομικά άπορες γυναίκες. Πολλές νεαρές κοπέλες, λόγω φόβου για την αντίδραση των γονέων τους, αποκρύπτουν την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη τους και, είτε λόγω οικονομικής αδυναμίας, είτε μη σωστής ενημέρωσης, είτε επειδή μπορεί να γίνει ανώνυμα, απευθύνονται σε μη ειδικούς με αποτέλεσμα να θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και τη ζωή τους. Οπότε, οι γονείς οφείλουν να φροντίσουν να είναι ανοικτοί και υποστηρικτικοί σε τέτοια ενδεχόμενα και οι νεαρές κοπέλες να αισθάνονται άνετα να απευθυνθούν σε αυτούς. Αν κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό, τότε η ύπαρξη φορέων, που θα μπορούν να απευθυνθούν οι νεαρές κοπέλες, θα ήταν ιδιαίτερα βοηθητικοί. Επιπλέον, πολλές γυναίκες, που έχουν μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, καταφεύγουν σε μια μη ιατρικά ασφαλή άμβλωση λόγω οικονομικής ένδειας. Η συγκεκριμένη επέμβαση κοστίζει ένα ποσό μη αμελητέο, για αυτό κάποιες γυναίκες δεν μπορούν να ανταποκριθούν και απευθύνονται σε οικονομικούς και επικίνδυνους τρόπους. Η κοινωνία πρέπει να εξασφαλίζει στις άπορες γυναίκες τη δυνατότητα μιας ασφαλούς άμβλωσης. Μαζί με το δικαίωμα στην υγεία και τη ζωή θίγεται κι εδώ το δικαίωμα στη μη διάκριση και την ισότητα, καθώς έτσι οι γυναίκες έρχονται αντιμέτωπες με προβλήματα υγείας και θνησιμότητας που δεν έρχονται οι άνδρες (Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 3). Βέβαια, όταν η κυοφορούσα γυναίκα, που επιθυμεί να κάνει άμβλωση, θεωρεί ότι το έμβρυο είναι πρόσωπο, τα δικαιώματά της, που της επιτρέπουν την άμβλωση, συγκρούονται με τα δικαιώματα του εμβρύου, αλλά αυτό έχει να κάνει με την υποκειμενική ηθική του κάθε ανθρώπου κι όχι με το κράτος.

Σχετικά με τις αρνητικές διαστάσεις που μπορεί να λάβει η άμβλωση, η De Beauvoir αναφέρει ότι για κάποιες γυναίκες η άμβλωση είναι μια πράξη φόνου και προβαίνουν σε αυτήν λόγω πιέσεων από τους άντρες τους ή της οικονομικής τους κατάστασης (De Beauvoir, 2009, σσ. 693,696). Οι ψυχολογικές συνέπειες είναι μεγάλες. Από τη μία προβαίνει σε μια πράξη που τη θεωρεί φόνο, χωρίς να το επιθυμεί η ίδια και από την άλλη βιώνει και την κοινωνική κατακραυγή (De Beauvoir, 2009, σσ. 694-695). Αυτό σε ό,τι έχει να κάνει με τη γυναίκα που δεν επιθυμεί την άμβλωση και ωθείται σε αυτή από τον άντρα της ή την οικονομική κατάστασή της ή την ηλικία της. Στην περίπτωση που κι η γυναίκα επιθυμεί την άμβλωση, η De Beauvoir υποστηρίζει ότι υπάρχει πάλι ψυχολογική επιβάρυνση (De Beauvoir, 2009, σ. 696). Αυτό πιθανόν να ισχύει μόνο στη περίπτωση που η γυναίκα θεω-

ρεί ότι η άμβλωση είναι μια ηθικά μεμπτή πράξη. Μάλιστα χρησιμοποιεί περιγραφές σκληρών εικόνων όπως «ληλατημένη μήτρα που αιμορραγεί, κόκκινα απομεινάρια της τεμαχισμένης ζωής» (De Beauvoir, 2009, σ. 697). Γενικά η De Beauvoir δεν προτρέπει σε κάποια ενέργεια, επιδίωξη της είναι η κοινωνία και το κράτος να αφήνει την γυναίκα να αποφασίζει ελεύθερα και υπεύθυνα. Για αυτό και πρέπει να είναι νόμιμη η άμβλωση και ο γιατρός προτού προχωρήσει σε αυτή, οφείλει να έχει ενημερώσει πλήρως τη γυναίκα για το τι είναι η άμβλωση, τους κινδύνους που μπορεί να ενέχει σωματικούς και ψυχολογικούς, έστω κι αν είναι ελάχιστοι κυρίως οι σωματικοί, καθώς κι ότι δεν αποτελεί μέθοδο αντισύλληψης. Η ενημέρωση του γιατρού πρέπει να είναι αντικειμενική και δεν θα πρέπει να παροτρύνει προς τη μία ή προς την άλλη επιλογή, υποκινούμενος από προσωπικές πεποιθήσεις.

Άμβλωση και αντισύλληψη

Σε αυτό το σημείο λοιπόν τίθεται το θέμα των μεθόδων αντισύλληψης. Η αντισύλληψη εκτός των άλλων ενισχύει τα δικαιώματα της γυναίκας, την βοηθά να μην έχει μια ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη και μια ανεπιθύμητη άμβλωση. Η τεχνολογία στο θέμα της αντισύλληψης έχει διαδραματίσει καταλυτικό ρόλο, καθώς πλέον προσφέρει πιο ασφαλείς για την υγεία και πιο έμπιστες μεθόδους αντισύλληψης. Όταν ζούσε η De Beauvoir οι μέθοδοι αντισύλληψης δεν ήταν διαδεδομένοι (De Beauvoir, 2009, σ. 697), πλέον όμως είναι πιο διαδεδομένοι, παρόλα αυτά υπάρχει μεγάλος αριθμός από ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες.⁶ Από αυτό το γεγονός γίνεται κατανοητό ότι πρέπει να υπάρχει συνεχής ενημέρωση από τη κοινωνία σχετικά με τις μεθόδους αντισύλληψης και να παροτρύνει προς αυτές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι πολλοί νέοι άνθρωποι αγνοούν τις σύγχρονες μεθόδους αντισύλληψης και προτιμούν να χρησιμοποιούν ξεπερασμένες μεθόδους ή να μην χρησιμοποιούν καθόλου. Συνεπώς, η άμβλωση είναι μια διαδικασία που ανάγεται στην υποκειμενική ηθική του καθενός καθώς δεν έχει αποδειχτεί ότι το έμβryo αποτελεί πρόσωπο (O' Neill, 2011, σ. 78). Για αυτό πρέπει να είναι νομιμοποιημένη και να διασφαλίζεται ότι γίνεται με ασφαλή τρόπο σε όλες τις περιπτώσεις, ούτως ώστε να μπορεί κάθε γυναί-

⁶ «Το 2008, περίπου 86 εκατομμύρια είχαν μη επιθυμητή εγκυμοσύνη» (βλέπε Center For Reproductive Rights, 2011, σ. 1).

κα να πράξει ό,τι επιθυμεί, ανάλογα με την ηθική που έχει επιλέξει, χωρίς να κινδυνεύει. Διαφορετικά, παραβιάζονται τα δικαιώματά της. Όμως, για να επιλέξει κάποια γυναίκα ελεύθερα, δεν αρκεί μόνο η νομιμοποίηση της άμβλωσης, αλλά θα πρέπει να μην δέχεται πιέσεις, είτε να κάνει άμβλωση είτε όχι, από το περίγυρό της και τη κοινωνία. Επίσης, πρέπει να έχει ενημερωθεί πλήρως από τον γιατρό. Υπό αυτές τις προϋποθέσεις, η τεχνολογική κατάκτηση της ασφαλούς άμβλωσης λειτουργεί ως σύμμαχος των δικαιωμάτων της γυναίκας. Η αναφορά μόνο στις γυναίκες, σε ό,τι έχει να κάνει με την άμβλωση, γίνεται λόγω του θέματος του άρθρου που αφορά τα δικαιώματα της γυναίκας και δεν αποσκοπεί στο να θέσει εκτός συζήτησης τους άντρες. Ο άντρας ως συνυπεύθυνος μπορεί επίσης να επηρεαστεί ψυχολογικά, για αυτό πρέπει να έχει λόγο και κάθε απόφαση είναι σημαντικό να λαμβάνεται έπειτα από γόνιμη συζήτηση του ζευγαριού. Ωστόσο, θεωρώ ότι η τελική απόφαση πρέπει να είναι της γυναίκας διότι διαδραματίζεται στο σώμα της. Επίσης, είναι εύκολη η παράθεση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εκ του ασφαλούς, με μια δόση έπαρσης, τη στιγμή που τόσες γυναίκες αναγκάζονται να κάνουν ή να μην κάνουν άμβλωση. Πηγαίνοντας σε μια γυναίκα παραθέτοντάς της την ύπαρξη των αναφαίρετων δικαιωμάτων της, τη στιγμή που έκανε άμβλωση ενώ δεν ήθελε ή που δεν κάνει άμβλωση γιατί μπορεί να το πληρώσει με τη ζωή της, πιθανόν να δείχνει ένα επιφανειακό ενδιαφέρον για τη δυσμενή κατάστασή της. Αυτό σαφώς δεν σημαίνει ότι δεν πρέπει να υπάρχει υπεράσπιση και διεκδίκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αλλά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι πολλοί άνθρωποι δεν μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους γιατί δεν είναι κύριοι του εαυτού τους (Weill, 2018, σ. 75). Για αυτό δεν αρκεί μόνο η ρητορεία σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα (Weill, 2018, σ. 75), περιλαμβανομένου και του γραφών, αλλά και μια ουσιαστική διεκδίκησή τους.

Τηλεόραση

Δύο άλλες τεχνολογικές κατακτήσεις, συγκεκριμένα η τηλεόραση και το διαδίκτυο, μπορεί να ειπωθεί ότι κι αυτές υπό ορισμένες συνθήκες προασπίζουν τα δικαιώματα της γυναίκας, υπό άλλες τα υποβαθμίζουν. Αρχικά, η τηλεόραση έχει βοηθήσει στη χειραφέτηση των γυναικών. Αυτό γίνεται μέσω των δελτίων ειδήσεων, των ντοκιμαντέρ, των ταινιών, των σειρών καθώς και μέσω των διαφημίσεων. Μερικά παραδείγματα θα διαφωτίσουν

τον τρόπο που έχουν επιτύχει σε κάποιο βαθμό και μπορούν να επιτύχουν την χειραφέτηση των γυναικών τα παραπάνω. Σε ό,τι έχει να κάνει με τα δελτία ειδήσεων, μπορούν να προβάλουν κάθε δράση που γίνεται σχετικά με τα γυναικεία δικαιώματα, να ενημερώνουν για μελλοντικές δράσεις και για κατακτήσεις που γίνονται σε όλο τον κόσμο. Ένα παράδειγμα ντοκιμαντέρ είναι μια ιστορική αναδρομή της καταπίεσης της γυναίκας, καθώς και τον σεξισμό που βιώνει ακόμα και σήμερα. Σχετικά με τις ταινίες και τις σειρές, αυτές που θίγουν το ζήτημα της βίας κατά των γυναικών, όπως κι αυτές που παρουσιάζουν γυναίκες ανεξάρτητες, που μπορούν να επιτύχουν στη ζωή τους παρά τα εμπόδια που θα αντιμετωπίσουν, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Τέλος, οι διαφημίσεις που παρουσιάζουν γυναίκες κόντρα στο κοινωνικό ρόλο, που τους έχει αποδοθεί, όπως οι οικιακές εργασίες, κι αντί αυτού τις δείχνει να ασκούν ένα επάγγελμα που θεωρείται ότι αρμόζει σε άντρα, βοηθά στο να πλήττονται αυτά τα στερεότυπα. Γενικότερα η παρουσία γυναικών στη τηλεόραση, όταν αυτή γίνεται με ισότητα και σεβασμό προς το πρόσωπό τους, προάγει την ισότητα διότι ένα μέσο, όπως η τηλεόραση, ασκεί σημαντική επίδραση στη συνείδηση του κόσμου. Όμως, αυτός είναι κι ένας λόγος που μπορεί να επηρεάσει και πολύ αρνητικά αν προωθεί το σεξισμό, γεγονός που το πράττει σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι να τον κατακρίνει.

Η τηλεόραση είναι από τους πιο σημαντικούς εχθρούς των δικαιωμάτων της γυναίκας. Αρχικά, προάγει την ανάπτυξη και τη διατήρηση των στερεότυπων, που καθιστούν τις γυναίκες αντικείμενα ηδονής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η προβολή ημίγυμων γυναικών, που διαφημίζουν καταναλωτικά προϊόντα, όπως και το γεγονός ότι προβάλλονται γυναίκες, που ανταποκρίνονται στα πρότυπα ομορφιάς της τωρινής κοινωνίας, σε εκπομπές σε ρόλο διακοσμητικό με ειδική ενδυμασία, που το μόνο που πρέπει να κάνουν είναι να προσφέρουν σεξουαλική διασκέδαση (Hogg & Vaughan, 2010, σ. 450). Επιπρόσθετα, εκπομπές που αποσκοπούν στο να αναδείξουν την πιο κατάλληλη κατά τα πρότυπα του «μόντελινγκ», συμβάλουν στην εμπορευματοποίηση του γυναικείου σώματος. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αυτή η ελευθερία που δίνεται είναι μια φεμινιστική κατάκτηση. Όμως, με αυτό τον τρόπο αναβιώνουν όλα τα στερεότυπα για την γυναικεία σεξουαλικότητα κι από εκεί που οι φεμινίστριες της δεκαετίας του εβδομήντα καταδίκάζαν την εμπορευματοποίηση του γυναικείου σώματος, σήμερα είναι πολύ διαδεδομένη στο όνομα μιας δήθεν απελευ-

θέρωσης (Levy, 2011, σσ. 17, 19). Η παρούσα εργασία δεν κατακρίνει αυτήν την ελευθερία που έχει δοθεί, κατακρίνει όμως τον τρόπο που αντιμετωπίζεται και αξιοποιείται από την κοινωνία, που έχει ως αποτέλεσμα τη χρησιμοποίηση των γυναικών ως μέσο ικανοποίησης της ανδρικής σεξουαλικότητας, γεγονός που τις υποβαθμίζει. Δηλαδή η σύγχρονη κοινωνία, που δεν έχει αποβάλλει ακόμα τις πατριαρχικές δομές, επιθυμεί το συγκεκριμένο φαινόμενο, που είναι μια καμουφλαρισμένη πηγή υποτίμησης των γυναικών. Ο Kant στο βιβλίο «Τα θεμέλια της μεταφυσικής των ηθών» στη διατύπωση της τρίτης κατηγορικής προσταγής είχε υποστηρίξει «Πράττε έτσι ώστε να χρησιμοποιείς την ανθρωπότητα, τόσο στο πρόσωπό σου, όσο και στο πρόσωπο κάθε άλλου ανθρώπου, πάντα ταυτόχρονα ως σκοπό και ποτέ μόνο ως μέσο» (Kant, 1984, σσ. 67-68). Οι γυναίκες, σε πολλές περιπτώσεις, αντιμετωπίζονται ως μέσο από την τηλεόραση κι όχι μόνο.

Επιπρόσθετα, πολλές διαφημίσεις, σειρές και ταινίες προβάλλουν τη γυναίκα ως «νοικοκυρά», προωθώντας με αυτό τον τρόπο το συγκεκριμένο κοινωνικό ρόλο. Αυτό μπορεί να παρατηρηθεί και στις παιδικές ταινίες, που μάλιστα σε αυτές παρουσιάζονται συχνά γυναίκες που περιμένουν κάποιον άντρα, ώστε να αποκτήσει νόημα η ζωή τους. Αυτή η αναμονή για τον «πρίγκιπα του παραμυθιού» τις υποβαθμίζει ως αυτόνομες υπάρξεις. Επιπλέον, χαρακτηριστικό είναι το φαινόμενο του προσωπισμού. Προσωπισμός ορίζεται ως οι απεικονίσεις των μέσων ενημέρωσης που προβάλλουν περισσότερο το κεφάλι και λιγότερο το σώμα για τους άνδρες, αλλά κάνουν το αντίστροφο για τις γυναίκες (Hogg & Vaughan, 2010, σ. 450). Χαρακτηριστικό είναι ότι στην τηλεόραση η κάμερα τείνει να εστιάζει στο πρόσωπο των ανδρών, αλλά στις γυναίκες πολύ συχνά στο σώμα τους πέρα του προσώπου (Hogg & Vaughan, 2010, σ. 450-451). Έτσι προωθείται η άποψη ότι οι γυναίκες χαρακτηρίζονται από την εξωτερική τους εμφάνιση κι όχι τη διανοητική τους ικανότητα σε σχέση με τους άντρες, καθώς με την εστίαση στο πρόσωπο υπάρχουν ενδείξεις ότι δείχνει ευφυΐα και φιλοδοξία (Hogg & Vaughan, 2010, σ. 451).

Διαδίκτυο

Σε ό,τι έχει να κάνει με το διαδίκτυο μπορεί να ειπωθεί ό,τι έχει αναφερθεί και για την τηλεόραση, διότι έχει αντικαταστήσει τη τηλεόραση σε πολλά πεδία. Όμως, έχει ιδιαίτερες λειτουργίες που δεν διαθέτει η τηλε-

όραση κι έχουν συμβάλει, άλλοτε θετικά κι άλλοτε αρνητικά ως προς τα δικαιώματα της γυναίκας. Σχετικά με τα θετικά, αρχικά κάποιος μπορεί να ενημερωθεί ανά πάσα στιγμή με άρθρα και βίντεο σχετικά με τα δικαιώματα της γυναίκας. Επιπρόσθετα, με το διαδίκτυο ξεκινά ο «φεμινισμός του hashtag⁷», σύμφωνα με αυτόν, άτομα, που δεν μπορούν να υποστηρίξουν κάποια εκδήλωση ή κάποια διαμαρτυρία, σχετικά με τον φεμινισμό, με την φυσική τους παρουσία, τον υποστηρίζουν με αυτόν τον τρόπο (Σιατερλή, 2018). Επιπλέον, μπορεί να ξεκινήσει μια διαδικτυακή εκστρατεία για τα δικαιώματα της γυναίκας ή να γίνει συλλογή ηλεκτρονικών υπογραφών (Σιατερλή, 2018). Άλλο θετικό που προσφέρει το διαδίκτυο είναι ότι πλέον αποκτάνε δημόσιο λόγο και άνθρωποι που δεν είναι «ειδικοί» (Ford, 2015). Για παράδειγμα ένα άτομο, που επιθυμεί να εκφράσει απόψεις υπέρ της ισότητας, με το διαδίκτυο μπορεί να το πράξει. Έτσι μπορούν να γραφτούν απόψεις που θα βοηθήσουν το φεμινισμό, που χωρίς το διαδίκτυο πιθανόν να μην γίνονταν γνωστές. Ακόμα, μπορεί να μιλήσει μια γυναίκα για κάποιο προσωπικό της βίωμα, όπως η σεξουαλική παρενόχληση (Σιατερλή, 2018), γεγονός πολύ σημαντικό διότι με αυτό τον τρόπο κάθε σεξιστική συμπεριφορά καταγγέλλεται πλέον από πρόσωπα οικεία, ευαισθητοποιώντας τον κόσμο, συν ότι αυτά τα πρόσωπα αποκτούν φωνή και μιλάνε ελεύθερα. Γενικότερα, όσο περισσότερο ακούγεται η σημασία της ισότητας, τόσο πιο δύσκολο είναι να παραβλεφθεί από κάποιον (Ford, 2015). Το διαδίκτυο βοηθά πολύ στο να ακούγεται περισσότερο. Τέλος, οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται τόσο στην τηλεόραση όσο και στο διαδίκτυο, όμως στο τελευταίο υπάρχει ένα μέρος του, όπου καλύπτεται αυτό το κενό, αυτό το μέρος είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Powell, 2018). Σε αυτά οι γυναίκες έχουν μεγαλύτερη αποδοχή, ειδικά αν ζουν σε κράτος με μεγάλη ανισότητα φύλων, σύμφωνα με έρευνα του Ινστιτούτου Έρευνας Υπολογιστών του Κατάρ (Mango & Weber, 2014, σ. 4).

Το διαδίκτυο, πέρα από θετικά, συμβάλει και αρνητικά στη θέση της γυναίκας. Αρχικά, ο φεμινισμός που βασίζεται στο διαδίκτυο θέτει εκτός την μερίδα των γυναικών, που δεν έχουν πρόσβαση σε αυτό (Σιατερλή, 2018). Μάλιστα, ορισμένα άτομα μπορεί να περιορίσουν τη φεμινιστι-

⁷ «Μια λέξη ή φράση που προηγείται του σημείου «hash» (#), που χρησιμοποιείται σε ιστότοπους και εφαρμογές κοινωνικής δικτύωσης, ειδικά στο Twitter, για τον εντοπισμό μηνυμάτων σε ένα συγκεκριμένο θέμα» (βλέπε “hashtag”, n.d.).

κή τους δράση στα πλαίσια των μέσων κοινωνικής δικτύωσης δίχως να αισθάνονται την ανάγκη για μια επιπλέον κινητοποίηση, που μπορεί να επιφέρει μια ουσιώδη αλλαγή (Σιατερλή, 2018). Αυτό οδηγεί σε μια ήπιου τύπου αδράνεια. Επιπρόσθετα, ένα χαρακτηριστικό και σοβαρό φαινόμενο που υπάρχει στο διαδίκτυο, που πλήττει κυρίως τις γυναίκες, είναι το εμπόριο ανθρώπων.⁸ Πλήττει κυρίως τις γυναίκες διότι σύμφωνα με την έκθεση του Γραφείου των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα περίπου το 75% των θυμάτων είναι γυναίκες (Kangasrunta, Sarrica, Johansen, Chatzis, Taveau, Kunnen & Kuttinig, 2012, σ. 10). Είναι τόσο μεγάλο το ποσοστό διότι ο πιο διαδεδομένος σκοπός της εμπορίας ανθρώπων στο σύγχρονο κόσμο είναι η σεξουαλική εκμετάλλευση, την οποία την βιώνουν κατά συντριπτική πλειοψηφία οι γυναίκες, γεγονός που είναι χαρακτηριστικό μιας πατριαρχικής κοινωνίας. Το διαδίκτυο είναι ένας χώρος όπου τα σεξιστικά σχόλια είναι πολύ συχνά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι σε πολλά βίντεο, που περιλαμβάνονται γυναίκες, τα σχόλια αφορούν κυρίως αυτές και τα οποία είναι κακόβουλα. Επιπλέον, πολλές ιστοσελίδες και ομάδες σε κοινωνικά δίκτυα προωθούν το σεξισμό εναντίον των γυναικών καθώς και την υποβάθμιση του φεμινισμού. Τέλος, σοβαρό και συχνό φαινόμενο είναι η σεξουαλική παρενόχληση μέσω των κοινωνικών δικτύων καθώς και η επιθετικότητα, συμπεριφορές που απορρέουν από την αναχρονιστική άποψη ότι το αντρικό φύλο είναι βιολογικά ανώτερο από το γυναικείο.

Επίλογος

Προς επίρρωση των προηγούμενων, η τεχνολογία μπορεί να συνδράμει άλλοτε θετικά κι άλλοτε αρνητικά στα δικαιώματα της γυναίκας. Όταν συνδράμει αρνητικά δεν δύναται να αποδοθεί ευθύνη στη τεχνολογία καθαυτή, αλλά στον άνθρωπο που την χρησιμοποιεί με τον συγκεκριμένο τρόπο. Για αυτό αναγκαία προϋπόθεση, προκειμένου να συνδράμει θετικά, είναι να ευαισθητοποιηθεί ο κάθε άνθρωπος, που την χρησιμοποιεί, σε θέματα ισότητας και αυτός με τη σειρά του να ευαισθητοποιήσει άλλους ανθρώπους. Αυτό είναι πολύ σημαντικό διότι η επιρροή της τεχνολογίας

⁸ «Η δράση ή η πρακτική της παράνομης μεταφοράς ατόμων από μια χώρα ή περιοχή σε άλλη, συνήθως για σκοπούς καταναγκαστικής εργασίας ή σεξουαλικής εκμετάλλευσης» (βλέπε “trafficking”, n.d.).

στη συνείδηση του κόσμου είναι μεγάλη. Όμως, το έργο αυτό δυσχεραίνεται λόγω των ισχυρών πατριαρχικών δομών της κοινωνίας, που μάλιστα προάγονται και διατηρούνται όταν οι θρησκείες, οι επιστήμες και η φιλοσοφία, κατά ένα μεγάλο μέρος, ερμηνεύουν τον κόσμο προς το ανδρικό συμφέρον, επηρεάζοντας τον κοινό νου. Για αυτό, πρέπει να πληγούν εκ θεμελίων οι πατριαρχικές δομές μέσω των συνεχών προσπαθειών για ισότητα. Μόνο έτσι θα μπορέσει να επιτευχθεί μια ουσιώδης αλλαγή. Η ενεργοποίηση όλο και περισσότερων ανθρώπων θα προσφέρει μεγάλη ώθηση στην προσπάθεια για ισότητα και μπορεί να ειπωθεί ότι αυξάνεται ο αριθμός των ατόμων που ευαισθητοποιούνται με την πάροδο των χρόνων. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια αξιοσημείωτη και αισιόδοξη πρόοδος, μια πρόοδος που επεκτείνεται μάλιστα και στα δικαιώματα των ομοφυλόφιλων, των αμφιφυλόφιλων, των «τρανς», των «ίντερσεξ» κι άλλων ομάδων ανθρώπων, αλλά δεν μπορεί να ειπωθεί ότι υπάρχει ισότητα ακόμα.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Βιβλία

- Πρωτοπαπαδάκης, Ε. (2013). *Κλωνοποίηση και Βιοηθική. Κλωνοποίηση ανθρώπων και δικαιώματα*. Αθήνα: Παπαζήση.
- De Beauvoir, S. (2009). *Το δεύτερο φύλο* (Τζ. Κωνσταντίνου, μετ.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Hogg, M. και Vaughan, Gr. (2010). *Κοινωνική ψυχολογία* (Ε. Βασιλικός και Α. Αρβανίτης, μετ.). Αθήνα: Gutenberg.
- Kant, I. (1984). *Τα θεμέλια της μεταφυσικής των ηθών* (Γ. Τζαβάρας, μετ.). Αθήνα: Δωδώνη.
- Levy, A. (2011). *Θηλυκές Φαλλοκράτισσες* (Ν. Σταυρίδη, μετ.). Αθήνα: Κουκίδα.
- Weill, S. (2018). *Το πρόσωπο και το ιερό* (Στ. Ζουμπουλάκης, μετ.). Αθήνα: Πόλις (από το επίμετρο του Στ. Ζουμπουλάκη).
- Ο' Neill, O. (2011). *Αυτονομία και εμπιστοσύνη στη βιοηθική* (Θ. Δρίτσας, μετ.). Αθήνα: Αρσενίδης.

Ιστότοποι

- Σιατερλή, Β. (2018). Για το τέταρτο κύμα φεμινισμού. *Το μωβ*.
<https://tomov.gr/2018/01/12/%CE>
- Feminism. (n.d.). Στο *Cambridge Dictionary*. Ανακτημένο από
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/feminism>
(μετάφραση του γραφών).
- Abortion. (n.d.). Στο *English Oxford Living Dictionaries*. Ανακτημένο από
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/abortion> (μετάφραση του
γραφών).
- Hashtag. (n.d.). Στο *English Oxford Living Dictionaries*. Ανακτημένο από
<https://en.oxforddictionaries.com/definition/hashtag> (μετάφραση του
γραφών).
- Trafficking. (n.d.). Στο *English Oxford Living Dictionaries*. Ανακτημένο από
https://en.oxforddictionaries.com/definition/human_trafficking (μετάφραση
του γραφών).
- Ford, L. (2015). Women's rights activists use social media to get their message
out. *The Guardian*. [https://www.theguardian.com/global-development/2015/
mar/19/womens-rights-social-media-get-their-message-out](https://www.theguardian.com/global-development/2015/mar/19/womens-rights-social-media-get-their-message-out)
- Kangaspunta, Kr., Sarrica, F., Johansen, R., Chatzis, I., Taveau, A., Kunnen, S. &
Kuttinig, Kr. (2012). Global Report on Trafficking in Persons. *United Nations
Office on Drugs and Crime*. <https://bit.ly/19iU3Go>
- Mango, G., και Weber, I. (2014). International Gender Differences and Gaps in
Online Social Networks. *Qatar Computing Research Institute*.
<https://bit.ly/2Wq1dGR>
- Powell, C. (2018). How Social Media Has Reshaped Feminism.
Council on foreign relations.
<https://www.cfr.org/blog/how-social-media-has-reshaped-feminism>
- Safe and Legal Abortion is a Woman's Human Right. (2011). *Center for
reproductive rights*. <https://bit.ly/2Gi68II>